

VERİLİ DÜZENİN KARAMSARLIĞI, KORKUSU İLE DÜZEN KARŞITLARININ UYUMSUZ İYİMSERLİĞİ VE UFKU ARASINDA ÇATIŞMA: İSTIKRARLI HAYAL HAKİKATTİR

Ertan EĞRİBEL*
Yüksel YILDIRIM**

Atf: Eğribel, Ertan ve Yıldırım, Yüksel. "Verili Düzenin Karamsarlığı, Korkusu ile Düzen Karşıtlarının Uyumsuz İyimserliği ve Ufku Arasında Çatışma: İstikrarlı Hayal Hakikattir", *Sosyologca*, Sayı 21 (2021), s. 08-15.

ÖZ: Bu makalenin amacı, geleceğe ilişkin iyimser modern ütopyaların yerine otoriter distopyaların aldığı yeni dönemi ve bu bağlamda oluşan koşulları analiz etmektir. Çünkü distopyalar, modern ütopyaların sınıra geldiğini göstermektedir. Başka bir deyişle, egemen düzenin ana eğilimi olan iyimser ütopyaların yerini distopyalar almıştır. Bu bakımdan, "düzen" kendini mutlaklaştırarak, geleceği muğlak bir hale getirmeye devam etmektedir. Bu doğrultuda, farklı tarafların çıkarları arasındaki ayrımı belirtmede, "istikrarlı hayal hakikattir" deyişle geleceksizliğin, umutsuzluğun ve korkunun verili düzenin bir ideolojisi/görüşü olması gerçeği irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Distopya, Otoriter Distopya, Modern İyimser Ütopya, Verili Düzen.

The Conflict Between The Pessimism, Fear of The Given Order, and The Incompatible Optimism and Horizon of The Opponents of The Order: A Stable Dream Is Real

ABSTRACT: The aim of this article is to analyze the new era that authoritarian dystopias have replaced with optimistic modern utopias about the future and the conditions created in this context. Because dystopias show that modern utopias have reached the limit. In other words, the optimistic utopias, which are the main tendency of the dominant order, have been replaced by dystopias. In this respect, "order" continues to make the future ambiguous by making itself absolute. In this direction, the fact that futurelessness, hopelessness and fear are an ideology/view of the given order, with the phrase "A stable dream is real", has been examined in describing the distinction between the interests of different parties.

Keywords: Dystopia, Authoritarian Dystopia, Modern Optimistic Utopia, Given Order.

Makale Türü : Kuramsal Makale

Geliş Tarihi : 18.02.2021

Kabul Tarihi : 04.05.2021

* Prof. Dr. İstanbul Üniversitesi, ertanegribel@yahoo.com.tr, ORCID:0000-0003-1742-8006

** Doç. Dr., İzmir Bakırçay Üniversitesi, yuksel.yildirim@bakircay.edu.tr, ORCID:0000-0002-0836-1068

Giriş

Günümüzde verili düzen ve gelecekle ilgili gündelik beklentiler ve tartışmalar var, ancak bunlar verili durum/düzen içinde sonuç vermeyen, bitmeyen olaylar, sıradan değerlendirmeler, çelişkiler biçimindedir. Bu nedenle ilişkilerde sorunlar içinden çıkılamayan, kapalı, aşılabilen, sonuçsuz, sürekli uzatılan, ironik, absürt, bönce, saçma bir diyaloga, sahtelik ve çakallığa dönüşmektedir. Verili insani ideal değerlerle çelişkili kaypaklıklar, aşırılıklar, hayal kırıklıkları, değersizleşme, belirsizlikler eleştirilse bile sonuçta hayatın akışına karşı çıkmak mümkün olmadığı gerekçesiyle geçerliliğini korumaktadır. Bireyin verili düzenin çerçevesi içinde bocalaması kaçınılmazdır. Sorun kişilerin, insanın, toplumun kimliğinden veya karakterinden değil ailede, aşkta, cinsellikte, işyerinde, sokakta, yolculukta, askerlikte, savaşta, siyasette, emniyette, mahkemede, ticarete, eğitimde, hastanede içine düştüğü karışık, kapalı, içinden çıkılamayan akıldışı durumlardan/gerçekliklerden kaynaklanmaktadır. Sözcüklerin ve tutumların işaret ettiği anlamlar gerçekliğini kaybetmiş, ironik hale gelmiştir. Günümüzde düşünce düzeyinde tartışmalar veya “durum analizleri” bilindik taraflar, konu ve sorunlar içinde geçen, sıradan olaylara dayalı iğreti çıkışı olmayan bir “durum komedisi” veya “iletişim pornosu” biçimindedir. Modern düzen kurumlarının işleyişi, statüler, kimlikler “boşa dönen bir kasnak” veya Donkişot’un hayalinde savaştığı yel değirmeni kıvamındadır. Gerçek belirsizleşmiştir. Bu çalışmada mevcut ilişkiler çerçevesini belirleyen verili düzenin içe kapanık karamsarlığı, geleceksizliği ile verili düzene karşı iyimser uyumsuzluğunu tanımlayacağız. Yeni durumu “istikrarlı hayal hakikattir” bilinç ve eylem değişimi üzerinden tartışacağız. Amacımız konuyu tüketmek yerine yeni bir tartışma başlatmaktır. Bu tartışma geleceğe ait iyimser modern ütopyaların yerine otoriter distopyaların aldığı yeni dönemi ve koşulları değerlendirmeye, tutum almaya izin verirse başarılı olacaktır.

Tartışmaya önce “günümüz düzeni ve hayali kimindir?” sorusuyla başlamak gerekir. XIX. yüzyıl modern Batı düzenin geleneksel düzene ve dünya görüşüne karşı üstünlüğü, geçmişten ayrılan yönü dünyevileşmesi ve insanı öne çıkararak/yücelten gelecekle ilgili yeni evrensel yüksek değerler ve idealler koymasındadır. Yeni öneriler belli koşullarda Batı’dan geldiği için Batı sorunlarının çözümüyle, çıkarlarıyla sınırlı olmuştur. Batı dünya tarih anlayışının modern öncesi ve modern sonrası veya tarih öncesi ve sonrası olarak bölümlenmesi bu anlayışın bir tezahürüdür. Tarihin başlangıcı XIX. yüzyıl modern Batı dünya egemenlik düzeni ve yeni toplum örgütlenmesi ile başlatılacaktır. Böylece sürekli olarak kendini yenileyen geleceğe yönelik toplumsal/tarihi değişim ve ilerlemeden söz edilecektir. Batı dünya egemenliğinin Batı-dışı toplumlar üzerinde yayılması ve yıkıcılığı uygarlığın evrenselleşmesi/genişlemesi olarak alkışlanacaktır. Ütopik sosyalizmden bilimsel sosyalizme dönüşen geçmiş ve gelecek perspektifi de budur. Çekişme burjuvazi yerine proletaryanın önderliği ve sözcülüğü temelinde işlerin yönetilmesinin istenmesinden kaynaklanmaktadır. XX. yüzyılda I. ve II. dünya savaşları sonrasında ortaya çıkan yıkım ve modern teknolojilerin yıkımda oynadığı rol iyimser ütopyaların ve gelecek düşüncesinin yerini distopyaların yer almasını sağlamıştır. Modern bilim anlayışı artık sorgulanmaya başlanmıştır. Bu distopyalarda teknoloji ve korkuya dayalı otoriter düzen eleştirisi egemen sınıfların ütopyalarına dönüşerek siyasi uygulamada yol göstermiştir. Bu nedenle korku ve şiddete dayalı yeni düzen arzusuna dönüşen distopyalarda ortaya konulan sorun ve uygulamaları egemen düzen ideolojisi içinde ele almakta bir sakınca yoktur. Distopyalar modern ütopyaların sınırına geldiğini göstermektedir.

Modern Batı düzeni sınırına geldiğinde bir sıçrama söz konusu olmadan modern dünya görüşü geçersiz hale gelmiştir. Modern ütopyalar ile distopyalar arasında bu yönde bir farklılık ve uyum/ortaklık vardır. Bizim “Günümüz düzeni ve hayali kimindir?” sorusuna

cevabımız veya ütopya-distopya ilişkisinde tezimiz budur. Egemen dünya görüşünün ve düzeninin geleceksizlik, korku ve şiddet biçiminde geniş kesimler içinde yaygınlığı/içselleşmesi de bu nedenledir. Sovyetler Birliği'nin tasfiyesi sonrasında Batı içi çekişme ve çatışmalar sona erdiğinde artık sorun yeni düzen tartışması olmaktan çıkmıştır. Tarihte yeni bir aşama, sıçrama amaçlanmamaktadır. Tarih artık aşılmış/kapanmış görülmektedir. Bu durum Batı egemenliğinin tartışılmazlığı ve mutlaklığı inancına dayanmaktadır. Sorun artık verili egemenlik ilişkilerinin pekişmesi, yönetim ve denetimdir. Gelecek perspektifi söz konusu değildir. Bu nedenle Batı dünya egemenliği küreselleşme ile tanımlanırken toplumsal ve tarihi gerçekten kopacaktır. Egemen düzenin hayalini ve yönünü gösteren modern iyimser ütopyaların yerini artık distopyalar almıştır. Bu dönüşüm sadece düşünce düzeyinde değil uygulama düzeyinde de geçerlilik kazanmıştır. Verili düzenle ilgili siyasetten iktisada, hukuktan gündelik ilişkilere, yönetim ve denetim işleri, korku ve şiddetin hâkim olduğu, otoriter, tekniğe/teknokratlara dayalı toplum-üst kapalı kasta (uzmanlar kuruluna) dönüşmüştür. Mevcut kurumların yönetimi bütünsel dünya görüşü yerine bilimsel tekniğe veya akla dayanan, uygulamada insanı dışlayan ayrıcalıklı uzman/teknokrat görevlilerce yürütülmektedir. Küresel düzeyde toplumların bu yönetime gönüllü veya zorunlu rızalarının olması için verili düzenin (toplum içi veya toplumlararası çelişkilerin üstünde, toplumun kendi ilişkileri içinde etkili olmadığı) dışarıdan kaynaklanan tehditler, krizler, felaketler, bunalımlar ve kaos durumu içinde olması gerekir. Bu nedenle distopyalarda yönetim işleri toplumun, tarihin, koşulların üstünde teknolojik otoriterlik ve disiplin, merkezi kurumsal örgütlenme ve belirleyicilik, demokrasi ve özgürlük sorunu olarak görülmektedir. Bu kaotik durum gelecek ile ilgili beklentilerin ufkunu, sınırlarını da belirlemektedir.

Modern Batı dünya egemenliğinin ve ideolojisinin sınırına gelindiği, Sovyetler Birliği'nin tasfiye edildiği dönemden corona salgını düzenlemelerin başladığı döneme kadar geçen süre bir tartışma ve bocalama dönemidir. Corona tehdidi sonrası verili düzen yeni uygulama ve örgütlenme için elverişli koşullar bulmuştur. Küreselleşme denilmesine rağmen 1980-90'lı yıllardan itibaren Batı kendi kaderini ve geleceğini Batı-dışı toplumlardan ayırmıştır. Bu aynı zamanda yeni sorunların, çelişki ve çatışmaların gündeme gelmesi demektir. Çelişki ve çatışmalar ortadan kalkmamış, düzen kendini mutlaklaştırarak gerçeği, geleceği muğlaklaştırmıştır. Evrensel modernleşme anlayışı yerine birden çok modernleşmeden veya hayali modernleşmelerden diğer deyişle belirsizliklerden söz edilmesi bu dönemdedir. ABD merkezli küreselleşmeye karşı tarihteki çıkarlarından vazgeçmeyen eski geleneksel merkezler yeni gelişmelere karşı direnç göstermişlerdir. Bu nedenle yeni düzen kendini yeni dünya düzensizliği/dengesizliği olarak da tanımlamaktadır. Küreselleşme ile yeni dünya dengesinde farklı merkezler arasındaki çelişki ve çatışmalar yeni döneme damgasını vurmuştur. Bu çelişki ve çatışma Batı üstünlüğüne karşı alternatif yeni bir düzen arayışı olmak yerine küreselleşme içinde bir çatışma olmaktan ileri gitmediği için gelecek ile ilgili bir aşama, beklenti, umut söz konusu değildir. Ancak toplum düşüncesi gelecekle ilgili boşluk kabul etmez. Yanılgılar veya hayal kırıklıkları olsa bile düşünce düzeyinde duygu ve değerlerle ilişkili "çıpalar/sabitler" vardır. Gelecekle ilgili görüşler belli seçimlere veya inanca dayalı "istikrarlı hayal hakikattir" beklentisine dönüşmüştür.

Günümüz ilişkilerinde en büyük sorun insanın değersizleşmesidir. XIX. yüzyılda Batı'da endüstrinin ve bilimin verdiği imkânlarla dayalı olarak sorunların çözümünde insana büyük bir değer verilmektedir. İnsanın kazanmış olduğu üstünlükle doğa ve toplum sorunlarının çözüleceğine yönelik iyimserlik vardır. Birbirine karşıt, farklı dünya görüşleri ve siyasi örgütlenmeler de buna inanmaktadır. İnsanın doğa ve toplum olayları üzerinde kazanmış olduğu güç ve etkinlik yüceltilmektedir. İnsan gücü ve etkinliğini sağlayan araçlarının/endüstrinin işleyişinin bilinmesi, doğru yönetilmesi ve örgütlenmesiyle tarihin hız kazanacağı, yoksullukların, çekişme ve çatışmaların sona ereceğine yönelik iyimser dünya

görüşleri söz konusudur. Ancak 200 yıllık süreç sonunda toplumsal ilerleme ve değişim ile ilgili olumlu yaklaşımlar giderek savunulamaz hale gelmiştir. Geleceğe yönelik yeni bir aşama, sıçrama öngörmediğinden modern düzen sınırına gelerek tıkanmıştır. Modern düzenin sınırına gelerek aşılması ancak varlığını sürdürmesi sözünü ettiğimiz “durum komedisi”nin de kaynağıdır. Siyasetten aileye, hukuktan çalışma ilişkilerine kadar modern kurumlar varlığını sürdürmesine karşın temsil niteliğini yitirmiştir. Mevcut düzen ve yönetim kendini mutlaklaştırarak, tarihi gelişmeden, koşullardan, kopmuştur. Verili dünya düzeni mutlak hale geldiği için dünya görüşü geleceksizlik, karamsarlık, korku ve kaygı üzerine kurulmuştur. Bizim esas vurgulamak istediğimiz geleceksizlik, karamsarlık, umutsuzluk ve korkunun verili düzenin ideolojisi/görüşü olduğudur. Verili düzene alternatif yeni güçlerin elbette gelecekle ilgili iyimser, umutlu olması gerekir. Alternatif yeni bir dünyanın kaynağını bu güçler oluşturacaktır.

Günümüzde verili düzen/iktidar ile düzene karşı muhalefet ve direnişin ufku aynı soyutlukta geleceğe yönelik bir inanç konusu olarak karşı karşıya gelmektedir. “İstikrarlı hayal hakikattir” deyişi farklı tarafların çıkarları arasındaki ayrımı belirtmektedir. Taraflar kendisini toplumsal düzeyde temellendirmekte güçlük çektiği için gelecekle ilgili beklentisini/beklentisizliğini ideolojik düzeyde inanç ile temellendirmektedir. Bu durum beklentileri ifade etmeye izin verse de esas yapılması gereken düşüncüyü maddi toplumsal bir güce ve koşullara dayamaktır. Bu konuda verili düzen eline geçirdiği üstünlükle gelecekle ilgili karamsarlık ve korkuyu inanç düzeyinde yaygınlaştırarak otoriter popüler dünya görüşü haline getirmiştir. Buna karşılık muhalefet gelecekle ilgili görüşünü, beklentisini siyasi düzeyde toplumsal güce dönüştürmekte zorlanmaktadır. Küresel çıkışlar daha çok sanat-edebiyat düzeyinde bir karşı çıkış olarak kendini tanıtmakta, gündeme getirmektedir. Ancak bu konuda da verili düzenin geleceksizliği, karamsarlığı, korkusu ile hesaplaşmakta güçlük çekildiği için iktidarın dünya görüşünden etkilenmektedir. Verili gerçeğe karşı kuşku, şüpheyi, inkârı öne çıkararak antici olmaktan ileriye gitmemektedir. İktidar da boş durmamaktadır, sanat-edebiyat alanını bir pazara ve ticarete dönüştürerek çeşitli düzeylerde yönetmeye, denetlemeye çalışmaktadır. Bu açıdan şehir müzeleri, bianeller, sergiler, festivaller, küratörler, belediyeler, şirketler, bankalar, özel koleksiyoncular önemli bir rol üstlenmektedir. Bilim düzeyinde de üniversiteler yeniden örgütlenmektedir. Düzene karşı muhalefetin bir başka biçimi de toplumu, toplumsal güçleri reddetmenin kolaylığı ile toplumsal gerçekten, koşullardan kopuk bir iyimserlik ve umudu gelecek adına öne çıkarmaktadır. Bu eğilimin en önemli özelliği verili düzenle uyumsuzluk ve özdeşleşmekten kaçınmasıdır. Eksikliğine, sınırlılığın karşın bu bizim de kendi bağımsız konumumuzdan vazgeçmeden gelecek adına ortaklık kuracağımız umutlu bir perspektiftir. Tarihte yeni bir aşama, sıçrama bekleyen düzen karşıtlarının iyimserliği, umudu verili düzenin üstünlüğünü benimseyen, çelişik bir karşıtlık içermiştir. Bu yenilgiyi değil karşıt gücün üstünlüğünü verili olarak kabul etmekten kaynaklanmaktadır. Arayışın koşulu ve değişim isteğinin nedeni de buradan kaynaklanmaktadır. ABD merkezli küreselleşme ile çok merkezli otoriter küreselleşmenin dışında kalan geniş toplum kesimleri ve muhalefet kendisine dayanak oluşturacak bir toplumsal güç göremediği için tek karşı çıkış yolunu tarihin reddine veya dünya tarihi mirasının inkârına dayandırmaktadır. Bu durum bir yandan verili düzenin dışına çıkmalarına izin verirken, aynı zamanda gerçeklikten kopuşa, gerçeğin belirsizliğini savunmalarına neden olmaktadır.

Günümüzde gerçeğin belirsizliği, tanımlanmaması, bilim yerine dinden sanat-edebiyata, yıldız fallarından kehanetlere kadar kendi içinde tutarlı olmaya çalışan çeşitli gerçeklik/bilinç biçimlerinin gündeme gelmesine yol açmaktadır. Bilinç giderek gerçekliğin bütün karmaşıklığı, belirsizliği içinde inanç konusuna indirgenmektedir. Bu durum verili küresel düzen ile verili düzen karşıtları arasında tanımda ve pratikte farklılıklar olsa da ortak yöntem

anlayışının zeminini oluşturmaktadır. Önce tartışılması, değişmesi gereken inanca/imana dayalı olmasına rağmen çelişik, belirsiz bu ortak yöntem anlayışıdır. Her halükârda inanç/iman konusu haline gelen düşüncenin doğrulanması yine gündelik hayatın karmaşık, kaotik bütünsel yapısı içindedir. Bu nedenle geçmişte de modern aklın dünyevileşmesi toplum bilimlerinin bağımsız bir bilim haline gelişinin bir koşulu olmuştur. Sanat-edebiyat da bu yönde bireysel düzeyde gerçeğin ifadesi olmaya çalışmıştır. Aklın dünyevileşmesi bir anlamda imanın/inancın gökten yeryüzüne inmesi ile mümkündür. Bunun için bir belli ilkelere dayalı yöntem anlayışı gerekir. Gerçeğin belli koşullara ve toplumla ilişkili etkili bir ilkelere/ölçülere dayanması bütünsel sistem/kuram sayesinde mümkün olmuştur. Günümüzde gerçeğin hem ilkelerden/ölçütlerden, hem de bütünsel sistemden kopması ölçsüz, kaotik bir düşünce biçimi haline gelmesine neden olmaktadır. “İstikrarlı hayat hakikattir” deyişi inanca dönüşmüş olsa bile gündelik pratiğin içinde etkili olduğunda ilkelere/ölçütlere ve bütünsel sistemlere yönelik bir çağrıya dönüşmektedir. “İstikrarlı hayal hakikattir” günümüzde bir şarkı sözünün adı. Gaye Su Akyol’un en iyi şarkısı da değil. Ama güzel bir hatırlatma. Geçmişte bir eylem sloganı olarak Rus sosyalist devriminin önderi Lenin bu deyişi kullanmıştı. Büyük bir ihtimalle tarihte çeşitli biçimlerde de kullanılmıştır. Bize göre hala düşüncenin maddi güce dönüşmesi anlamında geçerliliğini koruyor. Günümüz sorunlarının çözümünüyle ilişkili olarak tartışarak, eleştirerek kullanmasından vazgeçmek için bir neden yoktur.

Günümüz sorunlarının gündeme gelmesine neden olan olaylar 1980-90’lı yıllara dayanmaktadır. Başlangıçta ortaya çıkan geçici iyimserlik, şaşkınlık da artık yoktur. 2010’lı yıllardan kendisini hissettiren ABD merkezli küreselleşme ile çok merkezli küreselleşme arasındaki dengesizlik/düzensizlik kaotik bir çelişkiye, çatışmaya dönüşmüştür. ABD merkezli küreselleşmenin çelişkisi tarihte ortaya çıkan çeşitli merkezleri aşan, onları ortadan kaldıran bir merkezi yönetimi gerçekleştirme çabasıdır. Bunu tersinden de söyleyebiliriz. ABD merkezli dünya egemenliğini aşamayan çok merkezci küreselleşmeciler de küresel/evrensel bir yapı/düzen kuramamaktadır. Ancak corona salgını (2020) sonrası ABD merkezli küreselleşme toplumsal sorunların, çelişki ve çatışmaların dışına çıkan yeni düzenlemeleri bütün yönleriyle uygulamaya koymuştur. Çok merkezli küreselleşme anlayışı bunun altında, ikincil bir çatışmaya dönüşmüştür. ABD merkezli küreselleşme siyasetten ticarete, gündelik yaşamdan eğitime kadar her alanda kendisini iletişim, ulaşım, finans gibi alanları kapsayan (bu ilişkilerin tekeli elinde bulundurmaya isteyen) teknolojiye dayalı bir değişim ve üstünlük olarak sunmaktadır. Buna karşılık çok merkezli küreselleşme eski ilişkilere ve yöntemlere dayalı siyasi, askeri, ticari, iktisadi çekişmeler içinde kendini gündeme getirmek istemektedir. Batı-dışı toplumlara karşı veya herkesin herkese karşı olması, ırkçılık, düşmanlık, nefret ideolojisi açısından çeşitli küreselleşme anlayışları ortaklık taşımaktadır.

ABD merkezli küreselleşmenin getirdiği düzenlemeler corona salgını tehdidi altında farklı merkezler/devletler arasında zorunlu olarak benimsenmiştir. Bu aynı zamanda bütün dünyada geleceğe ait umutsuzluk, karamsarlık, korku ideolojisinin yaygınlaşması biçimindedir. Bunun gündelik yaşamdaki ilk görüntüsü küresel düzeyde otoriterliğin ve muhafazakârlığın, dışlamanın yaygınlaşması biçimindedir. Küresel düzeyde değişiklikler salgın tehdidinde karşı dijital teknolojinin gereklerine uyum gösterilmesi gerektiğine ilişkin uyum süreci olarak gösterilmektedir. Bu yönde ABD merkezli küreselleşme korkuya dayalı bir ideolojik söylemi yaygınlaşmasına karşın alınan önlem ve uygulamalar teknik bir süreç olmamıştır. ABD küreselleşmesinin aracı olan teknik uygulamalar corona sonrasında tüm dünyada yaygınlaşmasına karşın, salgına karşı alınan önlemler nedeniyle devletler arasındaki ayrımlar da belirginleşmiştir. Çeşitli küresel merkezler otoritelerini yaygınlaştırmaları açısından salgın sürecinde güçlenmişlerdir. ABD kendi çıkarlarına uygun değişiklikleri dünya ölçüsünde genişletmesi açısından salgını siyasi ve iradi bir sürece dönüşmüştür. ABD

küreselleşmesinin temel birimi ve aktörleri toplum, tarih dışı özelliklerle yaşam tarzı düzeyinde çeşitli iletişim araçlarıyla ile birbirine bağlanan şehirlerdir. Çok merkezli küreselleşme savunucuları ise kendi adlarına devlet merkezli otoriter bir değişimin uzantısı olmuşlardır.

Tarihten ve koşullardan bütün kopukluğuna, belirsizliklere, sorunlarına karşılık Batı dünya egemenliğine dayalı verili düzen işleyişini ve üstünlüğünü sürdürmektedir. Kendi gerçekliğini gündelik yaşamın her alanında zorunluluk olarak duyurmaktadır. Bunun gündelik yaşamadaki görüntüsü corona sonrası ortaya çıkan yeni düzenlemelerin, otoritenin geniş toplum kesimleri açısından hiçbir belirsizliğe, tartışmaya izin vermeyen bir zorunluluk olarak benimsenmesidir. ABD merkezli küreselleşmenin üstünlüğü veya geçerliliği bütün dünyaya yönelik olarak yeni ilişkiler geliştirmesine dayanmaktadır. ABD merkezli küreselleşme koşulların üstünde, ulusal sınırları, toplumları ve ideolojileri aşan bir örgütlenmeyi öngörmektedir. Bunun baş aktörleri sağlıktan eğitime, spordan eğlenceye, finanstan siyasete kadar çok uluslu oligarşik kurumlar ve şirketler yanında yönetim ve denetim düzeyinde ilişkileri düzenini sağlayan iletişim kaynaklı teknolojik düzeyde değişikliklerdir. Küresel şehirler/belediyeler artık devletten, toplumdaki bağımsız küresel gücün istasyonları, bağımsız bir güç ve aktör gibi görülmektedir. Aynı zamanda küresel ilişki ve örgütlenmelerin düzenlendiği, yönetildiği, denetlendiği uluslararası şirketler gibi yönetilmektedir. Bu yönde şehirlerdeki mega yatırımları (yap-işlet-devret modeliyle) küresel finans kurumları tarafından desteklenmektedir. Çok merkezli küreselleşme anlayışı ve otoritesi bu yöndeki değişimin dışında kalamamaktadır. Ancak kendi farklılıklarını vurgulamak için modern öncesi ve modern dönemin siyasi aktörlerini ve ideolojilerini öne çıkarma çabasındadırlar. ABD küreselleşme anlayışı ve örgütlenmesinin yaygınlaşmasında eline geçirmiş olduğu dünya egemenliği önemli bir rol oynamaktadır. Karşıtlarının ise zaafı verili düzeni aşacak biçimde yeni ilişkiler geliştirme konusunda zaafıdır. Sadece siyasi, iktisadi, eğitim, çalışma yaşamı gibi konularla değil aynı zamanda düşünce düzeyinde, yaşam tarzı düzeyinde yeni görüşler, değerler, idealler, ilişkiler geliştirme konusunda da zaafı vardır. Bu nedenle gelecekle ilgili görüş geliştirmekte zorlanmaktadır. “İstikrarlı hayal hakikattir” görüşü temelsiz, belirsiz, kayıtsız, bir inanç konusu olarak kalmaktadır. Küreselleşme içinde bir diğer farklı yol ise ultra bireyci, ultra hümanist yaklaşımlardır. Günümüzde küresel Batı düzeninin yaygınlaşmasında sorun sadece verili düzenin üstünlüğü değildir. Verili düzen karşıtlarının görüşlerinin sınırlılıkları konusunda da bir tartışma yürütmek gerekmektedir. Verili düzen karşıtı/uyumsuz olmak bir tepkiyi belirtse bile ayrıcalık ve üstünlük kazandırmamaktadır. Verili düzen karşıtı ideoloji içinde de verili düzene ait sızmaların, etkinliğin, kolaycılığın tartışma konusu olması gerekir.

Verili küresel düzen ile uygarlık tarihi arsasında çelişki ve çatışmanın temel uzlaşmaz çelişki niteliği kazandığı günümüzde verili düzen ideolojisi geniş kesimler içinde yaygın ve egemen ideolojiyi oluşturmaktadır. Bu durum verili düzenin üstünlüğü yanında geniş toplum kesimlerinin kendisine ait bir siyaset, çözüm ve dünya görüşü geliştirememesinden kaynaklanmaktadır. Bunun yanında toplum içi ve toplumlar arası çıkar farklılıkları, farklı tarihi birikimler de verili düzene karşı muhalefetin siyasi, ideolojik, iktisadi bütünlüğünü parçalamaktadır. Düzene karşı muhalefetin kendiliğinden bütünlük sağlaması mümkün olmamaktadır. Bu nedenle siyasi, iktisadi, ideolojik çeşitli düzeylerde verili düzene ve verili düzenin toplum içindeki uzantısı olan görüşlere karşı mücadele ve tartışma yürütmek kaçınılmazdır. Verili düzene karşı muhalefetin bütünlüğünden, siyasi-ideolojik birliğinden, bağımsızlığından, yeni değer ve ideallerin, görüşlerin savunuculuğundan bu yönde bir tartışma ve eleştiri anlaşılmalıdır. Verili düzene karşı ve kendi içindeki uzantılarına (verili düzen ile uyumlu, uzlaşmacı eğilimlere) karşı eleştiri bu nedenle kaçınılmaz olmaktadır. Bütün siyasi, toplumsal, tarihi değişme ve dönüşümlerden çıkan en büyük ders budur. Siyasi,

bilimsel, ideolojik eleştirel düşünce yönteminin önemi de buradan kaynaklanmaktadır. Bunu çokbilmiş sekterlik, dışlama, itişme, kabadayılık, otoriterlik olarak da anlamamak gerekir. Tüm tarih boyunca verili düzene karşı çıkış ve bütünlüğü sağlama konusunda ortaya çıkan bir birikim ve bu anlamda ortak özellikler vardır. Verili düzene karşı çıkış başarı kazandığında da yine belli ilkeleri savunmak gerekmiştir. Bunda her zaman başarı kazanılmasa da bu ilkelerin savunulmasından da vazgeçilmemiştir. Düzene karşı farklı çıkarılara sahip muhalifler arasında bir bütünlük, sindirerek değil, bu yerel, kişisel çıkarların üstünde ortaklaşa temel çıkarlar ve görüşlerin egemenliğini sağlamakla mümkün olmuştur.

1980-90'dan günümüze Sovyetler Birliği'nin tasfiyesinden günümüze kadar ortaya çıkan değişiklikler verili düzenin kazanmış olduğu yeni eğilimler artık çeşitli yönleriyle ortaya çıkmıştır. Corona sonrası uygulamaya konan yeni düzenlemelerle bu durum daha da belirginlik kazanmıştır. Ancak bu yönde ortaya çıkan değişikliklerin tanımında ve yeniden yapılanmasında güçlük vardır. Bu nedenle açıklamalar ya çok genel ve soyut düzeyde yeni gerçeklik anlayışı içinde gündeme getirilmektedir. Gerçeklik anlayışı kişisel düzeyde sanat-edebiyat düzeyinde görsel ve yazılı düzeyde resimlerden sinemaya, bilim kurgu ve ütopya edebiyatına kadar çeşitlik göstermektedir. Çoğu zaman bu iki eğilim iç içe de girebilmektedir. Böylece verili dünya görüşünün oluşumunu, aktarılma biçimini, yaygınlaştırdığı bilinci tanımak açısından önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Elbette bunun dışında da bilim düzeyinde dönemin gerçeği ve sorunları üzerinde geniş bir tartışma vardır. Bu yöndeki tartışmalar hem kullandıkları bilim disiplinleri ve yöntemleri açısından, hem de somut sorunlara dayanması nedeniyle aynı koşullarda ortaya çıkan sanat-edebiyat düzeyindeki malzemedan ayrılmaktadır. Bilim düzeyinde de yine kişisel düzeyde felsefeden mimariye, sosyolojiden iletişime kadar çeşitli toplum bilimleri disiplinleri içinde ele alınmaktadır. Ancak bu yöndeki çabalar sanat-edebiyat düzeyinde konuya kaynaklık eden bilgiyle ortaklık taşımakta, kişisel düzeyde verili ilişkilerin tasviri düzeyinde bir fotoğrafını vermekten öteye gitmemektedir. Son on yıllarda bu iki farklı düzey giderek birbirine yaklaşmış ve iç içe girmiştir. Sanat-edebiyat ile nicel veya nitel nasıl anlatılırsa anlatılsın bilimsel yöntem anlayışı toplumdaki, tarihten kopuk uzmanca bir teknik ve kurguya dönüştükçe birbirine yaklaşmıştır. Gerçekliğin tanımlanması açısından birbirinin yerine geçmeleri de yadırganmamaktadır. Teknolojinin verdiği imkânlardan da yararlanarak artık coğrafyadan, mekândan, zamandan ve insandan kopulmuştur.

Postmodern kuramcılar modern bilim anlayışını otoriter, standartlar yarattığı gerekçesiyle eleştirirken masal, roman, efsane, mit, din, büyü gibi çeşitli bilinç biçimleri ile bilim arasında gerçeği tanımlamada farklılık ve ayrıcalık olmadığını belirtmişlerdir. Sonuçta gerçeklik ve onun kavranması düşünsel ve edebi bir kurgu olmaktan ileri gitmemektedir. Yeni dünya düzeni/düzensizliği olarak adlandırılan yeni dönemde Orta Doğu'da ortaya çıkan savaşlar, çatışmalar toplum bilimlerinin konusu olduğu kadar, Amerikan sineması Hollywood'un konusu olarak da devamlılık göstermektedir. Tersine örnekler de verilebilir. Bilimkurgu romanlarının ve sinemanın konusu olan küresel düzeyde virüs tehdidi, iklim değişikliği gibi olayların yarattığı sorun ve tehditler aynı zamanda toplum bilimlerinin de ortak konusu olmaktadır. Bu örnekleri farklı türde konu ve sorunlarla ilgili olarak çoğaltmak mümkündür. Bu elbette rastlantı değildir. Küresel yeni dünya egemenliğinin uygulamada ortaya çıkan belli başlı eğilimleri kişisel ve tasvir düzeyinde bile ayrıntılı olarak ele almaya, bu yönde bir bilinç veya dünya görüşü oluşturmada önemli katkıları olmaktadır. Ancak ortaya çıkan bu tasvir düzeyindeki tanımlar, ayrıntılar kendi başına önemli değildir. Verili dünya egemenliğinin ve dünya görüşünün uzantısına dönüşmektedir. Sanat-edebiyat ve bilim giderek yeni düzen ve toplum tasarılarını ortaya koyan düşünce düzeyinde toplum-üstü kurgudan öteye gitmemektedir. Batı eline geçirdiği üstünlüğe ve güce dayanarak bu tasarı ve kurguyu toplumsal gerçeğini eğip bükerek zorlayarak dönüştürmekte kullanmaktadır.

Günümüzde verili düzen ve ideolojisi egemendir. Bilim anlayışı ve yöntemi de bu ideolojinin bir uzantısıdır. Geçmişte muhalefetin bütünlüğünü sağlaması, örgütlü toplumsal bir güce dönüşmesi ve önderliği üstlenmesi için çeşitli dönemlerde farklı yöntemler ve araçlar kullanılmıştır. Verili egemen düzene karşı sadece siyasi, iktisadi, hukuki, eğitim, gündelik yaşam gibi çeşitli düzeylerde günlük çıkarların savunulması, çalışma ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi için çaba yeterli değildir. Aynı zamanda farklılıklarına rağmen geniş kitleler ve toplumlar için dünya görüşü düzeyinde kuram-pratik birliğini, değerler sistemini oluşturmak, bütünlük ve dayanışmayı, örgütlenmeyi sağlamak gerekir. Tarihteki acı deneyler, yanlışlıklar, bunların sorgulanması yeni görüşlerin gündeme gelmesinin imkânını vermesi açısından önemlidir. Sorunların çözümü yolunda farklılıklar, dengesizliklere rağmen bu deneyimlerin tüm tarih içindeki toplamı toplum içi ve toplumlar arası dayanışmanın, ortak değerlerin, ideallerin ve birlikteliğin de koşullarını oluşturmuştur. Günümüzdeki bütün zorluklara karşın bu eleştirel tarihi miras sorunların çözümü için ortaklaşa yararlanılması gereken bir birikime dönüşmüştür. Ancak bu yönde bilinçli, örgütlü yaygın bir eğilimden ve toplumsal güçten söz etmek mümkün değildir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde mevcut düzenin işleyişini anlamak ve aşmak mümkündür. Yeni bir işe başlamamızın nedeni de budur. Kendi adıma, Türkiye ve dünya için söyleyelim: “İstikrarlı hayal hakikattir.”

Etik kurul raporu: Bu çalışma için etik kurul raporu gerekliliği bulunmamaktadır.

Katkı oranı beyanı: Birinci yazar % 50, ikinci yazar %50

Çatışma beyanı: Makalede, herhangi bir kurum, kuruluş ve kişi ile mali çıkar çatışması yoktur ve yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.